

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ

**ТЕРОРИЗАМ ПРОТИВ СРБИЈЕ
(ЈУГОСЛАВИЈЕ) ОД 1945 ДО 1990**

ДИПЛОМСКИ РАД

Ментор:

Др Зоран Драгишић

редовни професор

Кандидат:

Кристина Крстић 228/13

Београд, септембар 2017

САДРЖАЈ:

Увод	3
1. Историјски аспекти тероризма у свету.....	4
1.2 Дефинисање тероризма	5
1.3 Улога ОУН у дефинисању тероризма.....	6
1.4 Конститутивни елементи дефиниције тероризма	8
2. Срби на крају иисветског рата	9
3. Тероризам на простору Србије у периоду од 1945.до 1990.године	11
3.1 - Репрезентативни носиоци тероризма на простору Србије у периоду од 1944.- 1950.године (четничка и усташка група):	11
3.1.1 - ЧЕТНИЧКА ГРУПА.....	11
3.1.2. - УСТАШКА ГРУПА (КРИЖАРИ).....	12
3.2. Репрезентативни носиоци тероризма на простору Србије у периоду од 1944-1950 (припадници Информбироа):.....	14
3.3. Фашистичка емиграција пореклом из Југославије, као репрезентативни носиоци тероризма на простору Србије	16
3.3.1. - Хрватско револуционарно братство	17
3.3.2. - Највеће терористичке акције од стране усташке емиграције '60 их и '70 их година.....	19
3.4. Албански екстремисти (цихадисти), као репрезентативни носиоци тероризма на простору Србије.....	21
3.4.1. Историјска позадина.....	22
3.4.2. Идеје и покрети	23
3.4.3. Активности албанских терориста.....	25
Закључак.....	27
Литература	29

Увод

Још од давнина постоји свест о пре свега геополитичком и геостратешком значају простора на коме се налази Србија. Имајући у виду ту чињеницу, многе државе су покушавале да своје интересе везане за овај простор остваре на различите начине, између осталог и индиректно, иницирањем тероризма. Тероризам се на простору Србије јавља још у периоду друге половине 19. века. Историјски посматрано, он је своје појавне облике, носице и циљеве мењао у складу са геополитичким околностима везаних за простор Србије и Балкана. Па су се тако и разлози за појаву овог облика насиља на нашим просторима јављали као последица различитих интереса великих сила и суседних држава, претензија за остварење илузије о стварању Велике Албаније, сепаратистичких тежњи, револуционарних, идеолошких сукоба, шовинизма.

Терористичке активности посебно кулминирају након завршетка II светског рата. С обзиром на то да су два светска рата по својим последицама, разарањима, броју жртава била далеко деструктивнија од свих ратова који су се десили у историји човечанства, створила се потреба и неопходност за изналагањем решења којим би се предупредили и спречили слични догађаји у будућности. Тако се створила идеја о изградњи система, који би окупио све државе света у циљу спречавања и решавања актуелних међународних сукоба. У складу са тиме, 24. Октобра 1945. године званично је основана ОУН, на основу Повеље, коју је тада ратификовало њених пет сталних држава-чланица Савета безбедности. Повељом је изричито забрањена претња силом и употреба силе у међународним односима, што је и основни разлог конституисања ове организације. У складу са тиме, државе су се, ратификовањем Повеље, одрекле од употребе силе, као средства у међународним односима. Међутим, то свакако није значило да ће одустати од својих претензија. Моћ тражи своју реализацију без обзира на време и услове.

Карактер и облици оружаних сукоба знатно су еволуирали у периоду након II светског рата. Екстрасистемски оружани сукоби потпуно су нестали са историјске сцене. С обзиром на опасност и ризике, које са собом носе, вероватноћа међудржавних сукоба сведена је на ниво статистичке грешке. Али зато, унутрашњи оружани сукоби у последњих неколико деценија, закључно са 1945. годином добијају на интензитету и ескалацији. Реч је најмње о сукобима, који се дешавају између владе једне државе и једне или више интерних опозиционих група, уз врло често индиректно присуство трећег фактора, које је јако тешко утврдити.

Можемо закључити да се у савременом свету, као замена за некадашње међудржавне сукобе, користе унутрашње снаге које се инструментализују зарад реализације стратешких циљева иностраних фактора. А као неизоставно средство њихове реализације јавља се управо тероризам (Ђорђевић, 2013).

1. Историјски аспекти тероризма у свету

Тероризам, као средство политичке борбе, односно специјални (асиметрични) облик ратовања, примењиван је још у периоду пре нове ере и означавао као тираноубиство. Тероризам је вековима првенствено био уперен против веома значајних личности (владара, вођа и др.) и личности сличног друштвеног статуса.

Тероризам је, с аспекта друштвено-правног статуса његових носилаца (организовани недржавни колективитет), регистрован крајем ХХИ века и то на подручју Блиског и Средњег истока. Наиме, припадници верске секте, која је настала на северу Ирана (тзв.Исмаилитски шиити), у складу са проценом да се не могу војнички супротставити непријатељу, примењивали су насиље, које, од краја ХVIII века називамо тероризмом (Ђорђевић, 2015).

Наиме, тероризам се, као термин, први пут употребљава за време трајања Француске револуције (1789-1795). У њој је средња класа свргнула са власти племство применом силе односно терора. Иначе управо се овај период узима за почетак модерног тероризма.

После Другог светског рата, потпуно измењена геополитичка и безбедносна ситуација у Европи, узроковала је нове облике тероризма, међу којима су, с аспекта узрока и крајњег циља, регистровани квазиреволуционарни, фашистички и етносепаратистички. Независно од врсте, њихово заједничко обележје представљало је неселективност у односу на непосредну жртву односно убијање невиних цивила да би изазвало сензацију (Ђорђевић, 2015).

1.1 Дефинисање тероризма

Ни данас, после готово више од два века од званичног утврђивања овог појма, није установљена једна општеприхваћена, универзална дефиниција тероризма.

Разлози, који отежавају његово дефинисање су бројни:

- Првенствено, реч је о појави коју карактерише висок степен сложености, променљивости, изразити динамизам, условљеност од стране великог броја фактора и мноштво појавних облика, што отежава дефинисање и најуопрнијим и најквалификованијим истраживачима;
- Тероризам је толико сложен, да према Емилу Диркему спада у појаве које су “толико разноврсне да оно што је у њима заједничко остаје скривено за погледе, толико покретљиве да се чини да беже посматрачу” (Ђорђевић, 2015).
- Термин тероризам је од свог настанка од пре два века па до данас више пута мењао своје значење. У почетку се односио на насилије француских револуционара, који су предузимали власт, да би током 19. века означавао деловање неких анархистичких и нихилистичких организација. У 20. веку, поводом деловања нацистичких и стаљинистичких страховлада, тероризам је поново везан за насиље власти. После Другог светског рата термин је коришћен за означавање насиља политичких група и организација поводом неслагања западних великих сила с ослободилачким пројектима колонијалних народа који су се служили и инцидентним насиљем у својој борби за ослобођење.
- Од 70-их година 20. века па до данас, термин тероризам се поново везује за насиље против неке или нечије власти, мада повремено и за насиље неких држава, било да су “носиоци државног тероризма”, било “спонзори тероризма” (Ђорђевић, 2015).
- тероризам је вишедимензионални друштвени феномен, па као такав изискује мултидисциплинарни приступ у одређивању његовог појма;
- Тероризам је претежно тајна активност, што и поред многих сазнања о њему ипак спречава потпуни увид у овај феномен, чак и онда када он припада прошлости;
- различитост и супротстављеност политичких интереса. То индиректно потврђује чињеницу да неке државе на тероризам гледају као на важан инструмент политичке борбе;

- намерно односно ненамерно неразликовање, мешање и замењивање појма тероризам са појмовима других облика политичког насиља;

1.2 Улога ОУН у дефинисању тероризма

С обзиром на то да је ОУН конституисана са циљем успостављања светског мира и стабилности, и да се као таква јавља као гарант њиховог оцања, сасвим је логично да се од ње највише очекује да се ангажује по питању доношења универзалне дефиниције појаве каква је тероризам.

Моменат који представља почетак глобалног приступа овом проблем представља достављање захтева 1926.од стране Румуније Друштву народа о конвенцији спречавања и санкционисања тероризма. С обзиром на неуспех и пропаст ове организације, ОУН као њена наследница, предузима на себе улогу бављења овим проблемом. ОУН је током целог века свог трајања покушавала, али неуспело да изнађе решење овог проблема. Разлози за то се огледају првенствено у супротстављеним ставовима и интересима земаља чланица ове организације, пре свега западних земаља и земаља муслиманског света.

Дакле, два главна и вечита питања, која ометају напредак ОУН у дефинисању тероризма су “државни тероризам” односно, може ли дефиниција тероризма да обухвата не само активности организација и група већ и држава , и “борба за национално ослобођење”, односно, да ли треба или не треба правити разлику између тероризма и права народа на самоопредељење и борбе против стране окупације.

После многобројних неуспелих покушаја, 17. децембра 1996., установљен је други по реду ад хок одбор, тачније Комитет за проблеме тероризма. Овај одбор је конституисан са циљем и задатком да изради нацрт конвенције против различитих аспеката тероризма, укључујући и свеобухватну конвенцију, која би допунила , тј. заменила све постојеће секторске конвенције.

Овај ад хок комитет за тероризам је преко седам година расправљао два нацрта споразума:

- нацрт свеобухватне конвенције и
- нацрт конвенције против нуклеарног тероризма.

Већина конвенција је била завршена, али је финалну завршницу задржавало питање дефиниције.

У тренутној фази, у члану 2, још увек незваничног текста нацрта свеобухватне дефиниције, садржи се дефиниција, према којој:

“Свака особа чини прекршај у значењу које му даје ова конвенција, ако та особа, ма којим средствима, незаконито или намерно, изазове:

а) - смрт или озбиљну телесну повреду некој особи; или

б) - озбиљну штету јавном или приватном власништву, укључујући места за јавну употребу, државни или владин објект, систем јавног превоза, објект инфраструктуре или околину, или

в) - штету власништву, објектима, местима или системима споменутим у параграфу 1б) овог члана, који резултирају или ће вероватно резултирати крупним економским губицима, када је сврха понашања, по својој природи или контексту, да застраши становништво или да принуди неку владу или међународну организацију да нешто учини или да се уздржи од чињења.” (Ђорђевић, 2015)

Проблем налажења консензуса о универзалној дефиницији је према мишљењу мериторних истраживача, као што је Алекс Шмид, у овој фази више политички него правни или семантички проблем. На неки начин, више од две трећине свих земаља чланица ОУН већ је имплицитно прихватило заједничку дефиницију.

То потврђује и чињеница да је Међународну конвенцију о сузбијању финансирања тероризма из 1999., која у члану 2 садржи имплицитну дефиницију, која се сматра оперативном, и која се у пракси назива “мини дефиницијом тероризма”, ратификовало је 134 од 191 државе. Ова дефиниција је такође по много чему слична са дефиницијом о којој се расправља у ад хок одбору.

Према тзв. “мини дефиницији тероризма” :

“Особа чини прекршај, како га дефинише ова конвенција, ако ма којим средствима, директно или индиректно, незаконито или својеволно, обезбеђује или сакупља средства са намером да се она искористе или са знањем да ће се искористити, делимично или у целини, да би се спровели:

а) акти који представљају прекршај покривен и као што је дефинисан у једном од споразума наведених у додатку; или

б) било који други акти са намером да изазове смрт или озбиљну телесну повреду цивилу, или било којој другој особи која не узима учешћа у непријатељствима у ситуацији оружаног сукоба, када је сврха таквог акта, по својој природи или контексту да застраши становништво, или да принуди неку владу или међународну организацију да нешто учини или да се уздржи од чињења.” (Ђорђевић, 2015)

1.3 Конститутивни елементи дефиниције тероризма

Алекс Шмит, један од водећих светских истраживача тероризма и насиља, још почетком 80-их година прошлог века тежио је да формулише академску дефиницију тероризма на бази консензуса, тако што је извршио анализу 109 академских дефиниција, извукао из њих кључне елементе: насиље 83,5% , политичка компонента 65%, страх, 51%, претња 47,5%, психолошки ефекти 41,5% , диференцијација жртва – циљ 37,5%, планирана, систематска акција 32%, стратегија, метод борбе 30,5%, непоштовање прихваћених правила 30%, изнуђивање пристанка, присила 28%, публицитет 21,5%, самовољност, насумични карактер; недискриминативност 21% , цивили, аутсајдери као жртве 17,5%, застрашивање 17%, изражена невиност жртава 15,5%, колективитет, организација као извр- шилац 14%, симболичан аспект, демонстрација другима 13,5%, непредвидљивост, непрорачунљивост, изненадност насиља 9%, прикривена природа 9%, поновљивост, учесталост насиља 7%, криминал 6% , захтеви постављени трећим странама 4% (Симеуновић 2009).

Из наведених елемената запажа се присуство неколико кључних смерница тероризма и терористичких акција, који га тиме квалификују, на основу чега се изводи закључак да тероризам фактички не постоји без употребе великог насиља, политичке конотације аката, изазивања страха, очекиваних реакција и ефеката, као и прорачунатог и организованог деловања. Тероризам се својом методологији деловања придржава сопствених принципа и модалитета, као и комуникације са својим окру- жењем и према онима којима су терористичке поруке намењене (Ковачевић, 1992).

У вези са овим, можда би било најреалније прихватити приступ Војина Димитријевића, према чијем мишљењу би се, до валидне дефиниције тероризма, требало доћи дескрипцијом елемената који су најприсутнији код феномена тероризма (Ковачевић, 1992).

2. Срби на крају II светског рата

Српски народ је из Другог светског рата, који је на југословенским просторима имао обележја грађанског, међунационалног и верског сукоба различитих политичких групација, националности и вера од којих је био саздан југословенски мозаик, изашао са огромним и трајним ожиљцима (Павловић, 2014).

Геноцид над Србима у Независној Држави Хрватској (НДХ), оставио је тешке демографске и националне последице на српски народ. Ради успостављања нових односа у држави тај геноцид је био потиснут и „заборављен“ у нивелацијама о борби и страдању свих југословенских народа и народности. Међунационална мржња није јавно испољавана, нити је долазило до великих ексцеса. Бучна кампања о братству и јединству, решеном националном питању на бази равноправности свих народа и народности, али и њиховог „ослобађања од великосрпског угњетавања“, ригорозне законске мере за изазивање националне нетрпељивости и нуђена перспектива бољег живота у социјализму релативизовали су националне анимозитете (Павловић, 1993).

Упоредо са геноцидом српски народ је претрпео огроман егзодус на појединим подручјима НДХ, Косова и Македоније. На границама између непријатеља подељене Србије, готово да није било пријатељски расположених режима, а против српског народа окренуте су и мањине које су живе у Србији (Немци, Албанци, муслимани и др.). Ако су уопште образлагани или правдани такви поступци то је чињено синтагмом о великосрпском угњетавању у Краљевини Југославији.

Такво стање је додатно компликовала подела српског народа између неколико политичких опција или покрета. За Србе је период 1941–45. обележен трагичним сукобом два ривалска покрета отпора, који су били подељени око стратегије и политичких и идеолошких циљева борбе. Тај сукоб је довео до отвореног грађанског рата у земљи, а његов исход у оквиру општег рата оружјем требало је да одлучи питање власти и облика државног и политичког система. У борби Комунистичке партије Југославије (КПЈ) која је предводила партизански покрет на челу са Јосипом Брозом Титом и монархиста, националиста и антикомуниста у Југословенској војсци у отаџбини (ЈВуО – четници) ,на челу са Дражом Михајловићем , преламали су се различити интереси и политике страних фактора.

Удар партизанских снага на Србију изведен са простора Босне и Црне Горе, чију су већину чинили Срби из западних делова земље, и совјетских снага са истока, потом њихово спајање, а пре тога промена британске политике према покретима у Југославији (ускраћивање политичке и војне подршке Михаиловићевом и помагање Титовом покрету) определили су судбину Србије и Југославије и будућност југословенских народа и простора. Сви остали покрети били су поражени.

Можемо слободно закључити да је преломни момент у овој борби била управо промена британске политике према покретима у Југославији (ускраћивање политичке и војне подршке Михаиловићевом и помагање Титовом покрету) определили су судбину Србије и Југославије и будућност југословенских народа и простора. Под притиском Британаца Михаиловића је разрешио ис ам краљ Петар ИИ, који је 12.септембра 1944.преко британског радија позвао све Југословене да приђу Титу (Павловић, 1993).

Из рата је као победник изашао Народноослободилачки покрет, предвођен комунистима, на челу са Титом. 1945. године као наследница Краљевине Југославије формирана је Демократска Федеративна Југославија. 29. новембра 1945. године мења име у Федеративна Народна Република Југославија, док је 1963. године коначно променила име у Социјалистичка Федеративна Република Југославија.

Нова држава прављена је на принципу помирења, заборавља прошлости и равнотеже, што је у пракси представљано као ослобођење свих народа од тзв. великосрпског угњетавања. Укинута је монархија, проглашена република. Када је реч о спољној политици, Југославија се до 1948. ослањала на СССР, чији је модел изградње социјализма преликан на југословенско друштво. После сукоба са Информбироом, Југославија се економски и војно окреће Западу, од кога добија велику економску и војну помоћ (Павловић, 2014).

3. Тероризам на простору Србије у периоду од 1945 до 1990 године

Тероризам је представљао сталну претњу безбедности социјалистичке Југославије. Иако се ослободила од крвавог окупатора, нова власт ће се у наредним годинама суочавати са проблемима, који своје корене вуку из ближе прошлости.

Репрезентативни носиоци овог насиља у годинама после рата , од 1944. до 1950. године били су припадници усташких и четничких састава, од 1948. до 1955. године били су припадници Информбироа, у наредном периоду била је то фашистичка емиграција пореклом из Југославије и албански екстремисти (цихадисти) (Ђорђевић, 2015).

3.1 - Репрезентативни носиоци тероризма на простору Србије у периоду од 1944 – 1950 године (четничке и усташке групе) :

3.1.1 - ЧЕТНИЧКА ГРУПА

Продор партизана у Србију и улазак Црвене армије на југословенско подручје и њихова заједничка дејства у јесен 1944. године, окончали су илузије осталих политичких и војних групација о томе да ће Југославију спасти комунизма. Они који се нису предали или прикључили партизанским снагама под борбом су се повлачили према западним деловима земље надајући се помоћи савезника. Део који се под командом генерала Михаиловића повукао на подручје Босне, у намери да се врати у Србију, био је разбијен од надмоћнијих партизанских снага, а сам Михаиловић се са малим бројем официра и војника скривао по босанским планинама све до почетка 1946. године (Павловић, 1993).

Хватање Драже Михаиловића 12. марта 1946. године у околини Вишеграда и његово спектакуларно суђење, заједно са члановима избегличке и Недићеве владе (њих 24, од којих је 11 осуђено на смрт), означило је крај политике равногорског покрета и послератне гериле (Мајсторовић, 2015).

Један број поражених припадника Југословенске војске у отаџбини и Равногорског покрета (четници) после преокрета 1945. године одметнуо се и на територији Србије, Црне Горе, БиХ организовао четничке банде јачине од 10 до 25 бандита, који су вршили клање и убијање политичких активиста и присталица КПЈ. Почетком 1947. на терену се налазило 3.069, а крајем наредне године 245 бандита (Ђорђевић, 2015).

1946. године у логору Еболи у Италији, убијен је Глумчић Вицко, конзул Југославије у Напуљу. Извршиоци су били четнички емигранти (Спасић, 2017).

Последњи четници ухваћени су или убијени у октобру 1955. године.

3.1.2. - УСТАШКА ГРУПА (КРИЖАРИ)

Већи број припадника војних формација усташке НДХ, који нису успели да побегну из земље 1945. године, одметнули су се и формирали крижарске банде на простору Хрватске и БиХ.

Они су такође познати и под називом Крсташи, док су одређене крижарске групе, које су деловале на простору Херцеговине, биле познате и под називом Шкрипари. Ова банда бројала је око 2000 чланова, на чијем челу се налазио Вјекослав (Макс) Лубурић, бивши генерал оружаних снага НДХ. Циљ деловања ова терористичке групације било је рушење југословенске државе и обнова НДХ.

Крижари су на својим капама носили беле платнене крстиће. уместо некадашњих усташких ознака. Међутим, крижари нису били верски покрет. Истицање вере је представљало само пораван, којим су оправдавали и позивали на борбу против безбожних комуниста. Циљ истицања вере био је изједначавање ње са нацијом, што је као финални продукт имало потенцирање хрватства. Чак су, као такви, добили и тајну подршку од стране Католичке цркве, која је иначе то јавно негирала.

Ову тезу потврђује и чињеница да је у њиховим редовима био и велики број муслимана (Раделић, 2011).

Ова организација је тежила остварењу свог циља првенствено позивањем на мржњу према српском народу. Инсистирало се на усташкој тези, према којој је партизански покрет заправо српски покрет, који је предвођен од стране српских комуниста, дакле од стране неверника и противника Хрватске.

Њихове активности, карактеристичне у овом периоду везане су за велики број пљачки, убистава одборника, чланова КПЈ и СКОЈ-а, официре ЈНА, ОЗН-е, припаднике милиције, напади на државне објекте, иницирање пожара на државној и приватној имовини, идиверзије на железничким пругама и сл.

Вођство усташког покрета и неке стране обавештајне службе су такође покушавале да убацивањем из иностранства терористичких група изводе оружане нападе у Југославији. У периоду од 20.јула 1947. до 3.јула 1948. године, убачено је 19 група с 96 диверзаната и терориста (сви су ухапшени и осуђени на казне затвора).

Крижари су за време свог деловања убили око 2000 припадника ОЗНА-е¹ и УДБ-е. Представљали су озбиљну претњу по опстанак комунистичке Југославије, због чега је комунистичка покушавала на све начине да се обрачуна са њима. Крижари су у Хрватској уништени 1951., а у БиХ 1952.године (Николић, 2016).

¹ ОЗНА - (Одељење за заштиту народа) познатија и као прва тајна комунистичка полиција. Основана је за време другог светског рата, 13. маја 1944.године као безбедносна контраобавештајна служба. Деловала је у периоду ДФЈ и непосредно након формалног оснивања ФНРЈ. 1946. године, реорганизована је у цивилну Управу државне безбедности(УДБА) и војну Контраобавештајну службу Југословенске народне армије.

3.2. Репрезентативни носиоци тероризма на простору Србије у периоду од 1944-1950 (припадници Информбироа):

Информбиро (Информацијски биро радничких и комунистичких партија) је основан на заседању комунистичких партија СССР-а, Југославије, Бугарске, Румуније, Мађарске, Чехословачке, Пољске, Француске и Италије, које је одржано 27. септембра 1947 у Пољској.

Циљ ове организације било је усклађивање идеолошких и политичких, а посебно спољнополитичких потеза чланица ИБ-а. са политиком КП СССР-а. За седиште бироа одређен је Београд. Међутим, прави разлог оснивања ове организације био је стављање свих комунистичких партија под контролу Стаљина, односно СССР-а. (Мајсторовић, 2015).

На другом заседању ИБ-а у Букурешту 1947.године, на иницијативу Стаљина, донета је Резолуција о стању у КПЈ, у којој је југословенско руководство оптужено да је одступило од изградње социјализма у земљи и за непријатељство према СССР-у (Павловић, 2014).

Овакав потез Стаљина представљао је последицу извесне непослушности од стране Тита. Наиме, након испоруке наоружања Југославији 1944-1945 године, Совјетски Савез је очекивао да заузврат има право да од Југославије тражи разне уступке. Тенденција мешања совјетске владе у југославенске унутрашње послове одражавала се у низу захтева, од којих је најдрастичнији био да се формира совјетска обавјештајна служба у југославенским установама. Такође, Стаљин је инсистирао на стварању федерације између Југославије и Бугарске, и ако тадашње околности нису биле погодне реализацији ове идеје. Евидентно је да је СССР користио ИБ за реализацију својих интереса и остварење искључиво своје добити. Због тога је Стаљину изразито сметала тежња за аутономијом и независношћу тадашње Југославије, и одређени ставови Тита који су били на уштрб његових интереса. Титово "не" Москви довело је до великог метежа у СССР-у. Стаљин је након победе у Другом светском рату имао апсолутну моћ те је било какво одбијање било врло опасно, а није било искључено ни да совјетски војници започну и рат са Југославијом (Мајсторовић, 2015).

Наиме, после трећег заседања ИБ у Мађарској 1949.године, дошло је до прекида партијских и међудржавних односа чланица ИБа са Југославијом. Након тога уследила је економска и политичка блокада Југославије.

СССР је почео да води прави специјални рат против Југославије, пропраћен разним терористичким активностима.

Совјетска војска је вршила отворени војни притисак и провокације, изводивши војне вежбе уз источне границе Југославије, отварањем ватре на наше граничаре и карауле, убацивањем мањих војних састава, заробљавањем и убијањем југословенских граничара и сл. Укупно је изазвано 7.877 граничних инцидената (Ђорђевић, 2015).

Такође, покренута је и нова чистка комунистичких партија у источној Еуроци у циљу искорењивања Титоизма. Албанија прекида дипломатске односе са Југославијом те истиче претензије према Косову, док Бугарска износи територијалне претензије према СР Македонији (Петрановић, 1988).

Обавештајно-субверзиван притисак на Југославију, вршен је из 90 обавештајних центара источних земаља. На диверзантско-терористичким задацима обавештајних служби Мађарске, Румуније, Бугарске и Албаније анагажовало се 245 информбровских емиграната, од којих су наше безбедносне службе ухапсиле 83, а у борбама убиле 24 терориста.

Бугарска државна сигурност (БДС), развила је веома дрску и безобзирну обавештајно-субверзивну активност. Убачено је 214 терористичких група, махом регрутованих од бегунаца из Југославије или грађана бугарске националности.

Албанска служба Сигурими, била је изузетно активна у овом необјављеном рату против Југославије. Из центра Сигуримија у Југославију је од краја 1955 убачено 80 лица, од којих ке 60 ухваћено. Такође, убачено је око 190 терористичких група. Број људи у тим групама кретао се до 3 до 5, али је било и оних од по 30 људи. У групама је било припадника Сигуримија, балиста, ибеоваца, албанских регрутованих војника, без разлике. Они су извршили неколико диверзија унутар Космета: атентата, паљевина, или су стварали агентурне мреже (Ђорђевић, 2015).

Овакав притисак само је отежала суша у Југославији 1950. Међутим, уочивши стање у међународним односима земаља Источне Европе, САД су искористиле прилику и појавиле се у улози добротинитеља. Захваљујући војној и економској помоћи САД-а, Југославија је пребродила ову тешку кризу (Павловић, 2013).

Овај раскол се каткад узима као једна од Стаљинових најгорих стратешких грешака: уместо да је дао Југославији аутономију, дао јој је могућност да постане супарничка комунистичка држава. Тито се окренуо изградњи пријатељства са другом великом супер силом, раскинуо односе са источним блоком и кренуо у стварање покрета несврстаних.

Тек након Стаљинове смрти 1953., почела је нормализација односа СССР-а и Југославије. Нови вође совјетске владе, Никита Хрушчов и Михаил Горбачов, су се касније извинили властима Југославије и окривили Стаљина због раскола (Петрановић, 1988).

3.3. Фашистичка емиграција пореклом из Југославије, као репрезентативни носиоци тероризма на простору Србије

Око 30 екстремних емигрантских усташких, четничких и балистичких организација с територија западних земаља је предузимало пропагандне делатности против Југославије, а неке од њих и терористичке активности, првенствено против југословенских грађана и дипломатских представника у иностранству (Ђорђевић, 2015).

Под хрватском политичком емиграцијом подразумевају се политичке организације, политички активне групе и појединци који су од 1945. до 1990. из иностранства деловали на рушењу комунистичке Југославије и стварању слободне и суверене хрватске државе. Слом профашистичке и проосовинске Независне Државе Хрватске (НДХ) и успостава комунистичке Југославије узроковали су одлазак из домовине на десетина хиљада присталица усташког режима и бројних појединаца антикомунистичке и националистичке оријентације.¹ Њихово дубоко идеолошко и политичко супротстављање комунистичкој Југославији и политичко организовање и деловање на ускрснућу НДХ представљало је језгро развоја хрватске политичке емиграције.

Педесетих година 20. века у емиграцији постоје три главне организације с усташком позадином:

- Хрватски ослободилачки покрет Анте Павелића (ХОП), основан у Буенос Аиресу 1956. године,
- Хрватски народни отпор Вјекослава Лубурића (ХНО) основан 1955. године.
- Хрватски народни одбор Бранимира Јелића (ХНО), основан 1950. године у Минхену (Жижић, 2014).

3.3.1. - Хрватско револуционарно братство

У терористичком смислу најактивније је било **Хрватско револуционарно братство**.

ХРБ је организација, која је основана 1961. године у Упсали, Шведска, а потом је пресељена у Аустралију, где су се њени припадници обучавали за терористичке активности против Југославије (Ђорђевић, 2015).

Основна начела, која су установљена приликом њеног конституисања истичу да је ХРБ борбена организација, која је основана са задатком ослобођења хрватског народа од туђинског насиља и поновног успостављања државе Хрватске, и која ће се користити свим расположивим средствима укључујући и употребу оружја како би довела до остварења овог коначног циља (Хајдаровић, 2007).

Ова организација била је најактивнија терористичка антијугословенска(антисрпска) организација.Сматра се да је она одговорна за више од педесет одсто свих терористичких и диверзантских напада на Југославију.

Њени припадници су извели десетине напада на југословенска представништва у иностранству, разне представнике и друга лица. У тим акцијама, неколико десетина лица је погинуло, а више стотина је повређено или рањено (Ђорђевић, 2015).

Ова организација је убацивала своје наоружане припаднике у Југославија, и то:

-1963. деветорицу диверзаната (три “тројке”). Међутим, диверзије нису успеле, а диверзанти су похватани и осуђени на дугогодишње казне затвора. Ова скупина, позната је као “Група Толић-Облак”;

-1967. петорицу диверзаната;

-1972. - 19 диверзаната. Ова група позната је као Бугојанска група или група Феликс;

-1973.- 2 диверзанта;

- Бугојанска група – 1972. године (Операција Феникс)

је назив 19 припадника усташке емигрантске организације Хрватско револуционарно братство (ХРБ), која је у лето 1972. упала је на територију СФРЈ како би изазвала устанак, верујући да је незадовољство комунистичким властима у СФРЈ толико велико да је

довољан мали подстицај да избије побуна,. За припреману акцију већина бораца, као и новац, пристигли су из Аустралије, а војна обука за њих организована је у Западној Немачкој (Петровић, 2015).

Група од 19 диверзаната из Хрватског револуционарног братства, тзв. Бугојнска група, ушла је на територију Југославије 20. јуна 1972. код Дравограда и стационирала се у околини планине Радуже у централној Босни с циљем да се подигне устанак и сруши власт у Југославији, сматрајући да ће тиме Хрватска стећи независност (Куљиш, 2010). Први сукоб са усташама десио се 25. јуна. У борбама је до 28. јуна животе изгубило 15 терориста, 4 је ухваћено и изведено пред Војни суд у Сарајеву где су осуђени на смрт (Куљиш, 2010).

У операцији је страдало 13 а рањено 15 припадника снага безбедности.

Терористи су мислили да су сви Хрвати у Херцеговини против СФРЈ, али се испоставило да су њихове информације биле погрешне - сељаци, па чак и неки католички свештеници, масовно су их пријављивали властима, па су сви ликвидирани или ухваћени.

Акција Бугојанске групе била је позната под шифрам Операција Феникс, док су југоловенске власти акцију њене ликвидацији називале Операција Радуша 72 (Жижић, 2014).

ХРБ је деловало до 1996. године, када је дошло до његовог службеног распуштања. Извели су бројне успеле и неуспеле акције на простору Еуропе и Југославије. Удба и касније СДС приписују им многе акције од којих неке ХРБ и признаје:

- акција Бугојно 1972.;
- диверзија у Клубу Југославена у Паризу 1966.;
- покушај диверзије на далеководу и пружи Загреб-Ријека 1967.;
- припрема атентата на Тита 1967.;
- диверзија на дипломатско представништво СФРЈ у Мелбурну 1967.;
- припрема бомбашких напада на авионе, аутобусе и возове 1968. са циљем ометања туристичке сезоне у Југославији;
- бомбашки напад на Главној железничкој станици у Београду
- бомбашки напад на биоскоп “22. октобар” у Београду 1968. када је једна особа погинула и 85 рањено.
- покушај убиства југославенског конзула у Немачкој 1966.;
- убиство домара дипломатског представништва у Штутгарту 1966.;

- покушај убиства шефа Југославенске војне мисије у Берлину 1969.;
- рањавање вицеконзула СФРЈ у Луону;
- покушај саботаже туристичке сезоне 1975. (акција “Кактус”) итд (Бошњак, 2010).

3.3.2. - Највеће терористичке акције од стране усташке емиграције '60 их и '70 их година

Свакако, акције усташке емиграције, које су због својих последица оставиле јак утисак на јавност, биле су :

- Бомбашки напад на биоскоп “22. октобар”

У Београду је 13. јула 1968. експлодирала бомба током вечерње представе у горњој сали биоскопа „20. октобар“ на почетку Балканске улице. Том приликом погинуо је Саво Чучуревић, девојка Магдалена Новаковић остала је без обе ноге, а око 80 људи је рањено. Бомбу је поставио Миљенко Хркач, члан усташке тајне организације Хрватски ослободилачки покрет. У лето 1968. у Београд, долазе преко Марибора Хркач и Пенавић и доносе експлозив са сатним механизмом. Хркач купује карту за представу у 20 сати и улази у салу. Бомбу пуњену челичним гелерима поставио је између наслона и седишта број 6 у 16. реду, и на средини пројекције напустио салу. Десетак минута касније, у 21.05, одјекнула је експлозија (Петровић, 2015).

У августу те године од руководиоца Хрватског ослободилачког покрета за подметање експлозива у биоскоп добио је 2.500 немачких марака (Лопушина, 2014).

Почетком септембра вратио се у Југославију из Немачке доносећи пет бомби. Опет са Антом Пенавићем, 25. септембра у један сат по поноћи, у парку поред Железничке станице активирао је бомбу са сатним механизмом, ставио је у торбу од скаја и дао је Пенавићу да је овај преда у станичну гардеробу.

У овој експлозији није било мртвих.

Ухапшен је и у октобру 1969. осуђен на смрт. Жалбе и поновљена суђења трајали су наредних седам година, а 30. децембра 1976. пресуда је постала правоснажна. Стрељан је у кругу Централног затвора у Београду у четири сата ујутру 10. јануара 1978.

-Убиство Владимира Роловића

Припадници Хрватског народног отпора 7. априла 1971. упали су у амбасаду СФРЈ у Стокхолму и усмртили амбасадора Владимира Роловића.

Група хрватских емиграната, чланови организације Хрватски народни отпор, 7. априла 1971. године упала је у амбасаду СФРЈ у Стокхолму у Шведској с намером да заробе амбасадора и замене га за девет Хрвата који су због непријатељског деловања казну издржавали у СФРЈ. Миро Барешић, Анђелко Брајковић и Анте Стојанов амбасадора су око сат времена држали као таоца, а онда је он искористио прилику и покушао да их савлада. На снимку сигурносних камера у згради амбасаде види се да су пуцали у њега ненаоружаног, а доцније су га давили каишем како би се угушио у сопственој крви. У овом нападу рањена је и службеница Мира Стемпахер. После рањавања Роловића атентатори су се предали шведској полицији. Барешић, као онај који је испалио смртоносне хице, осуђен је на доживотну робију. Међутим, у затвору није остао дуго - у септембру 1972. године група хрватских екстремиста отела је шведски путнички авион на линији Гетеборг-Стокхолм и у замену за ослобађање талаца тражила Барешићево пуштање (Петровић, 2015).

- Хрватски народни отпор поставио је експлозив у летелицу „Јата“

„Јатов“ авион ДЦ-9 на линији Стокхолм-Копенхаген-Загреб-Београд експлодирао је током лета ка Загребу 26. јануара 1972. године. Са 10.160 метара летелица је пала у близини села Српска Камењица у Чехословачкој. Погинула су 22 путника и пет чланова посаде, а преживела је само стјуардеса Весна Вуловић.

Обарање овог авиона био је врхунац серије атентата и терористичких напада екстремне хрватске емиграције на грађане, имовину и привредна и дипломатска представништва СФРЈ у свету (Петровић, 2015).

После распада СССР, признато је постојање тајне операције ЦИА под именом „Гладио“, у оквиру које су ултрадесни терористи, међу њима и усташе, били ангажовани за рушење комунистичких влада.

3.4. Албански екстремисти (цихадисти), као репрезентативни носиоци тероризма на простору Србије

Тероризам, али и сепаратизам на КиМ представља процес који у континуитету траје више од 100 година. Период од 1945. до 1990. је само једна од фаза овог процеса, која је органски повезана са свим претходним фазама, и која заправо представља њихов наставак. Тероризам на КиМ је процес који је инспирисан остварењем једне идеје. Циљ је исти, а различити организациони облици који су се јављали у међувремену, представљају само средства остварења тог заједничког циља. Из тог разлога, тероризам од 1945. до 1990. морамо посматрати у контексту историјског развоја ове идеје и покушаја њеног остварења на КиМ од њеног настанка далеке 1878. године.

1878. године, када и почиње прва фаза тероризма над српским становништвом на КиМ, која ће трајати све до 1912. године.

Друга фаза се везује за период од 1941. до 1945. када је КиМ била подељена између Немачке, Италије и Бугарске, терор је кулминирао.

И трећа фаза, од 1945. до данас (Ker-Lindzi, 2009).

Дакле, до почетка Другог светског рата, Срби на Косову и Метохији су били подвргнути масовном и континуираном терору од стране Албанаца. Постоје документовани акти насиља и терора, везаних за овај период. Они се углавном огледају у многобројним убиствима, пљачки, силовању, паљењу и протеривању. Током Првог светског рата дешавали су се упади Качака са територије Албаније на подручје Метохије, као и напади локалног становништва албанске националности на трупе и цивиле Краљевине Србије. Повратком српске војске после Албанске голготе и пробоја на солунском фронту, тада инкорпориране у југословенску, долази до отпора Качака који је немилосрдно и у крви угушен. У периоду између два светска рата Краљевина СХС а касније и Краљевина Југославија отпочеле су колонизацију Косова и Метохије, што је изазвало отпор Албанаца. У Албанији, као и у многим другим земљама у том периоду, се јављају националистички покрети, односно национално буђење, који имају за циљ протеривање колониста и староседелаца неалбанске националности, те припајање Косова и Метохије Албанији, односно стварање Велике Албаније (Павловић, 2004).

3.4.1. Историјска позадина

Корени савременог конфликта сежу у време Првог балканског рата с почетка двадесетог века. Аустроугарска, страхујући од све већег јачања Србије, била је одлучна у намери да спречи излазак Србије на море и из тог разлога, позивала је на стварање независне албанске државе, која би ујединила све Албанце. Италија је подржала ову идеју, док су се Француска и Русије успротивиле томе. На крају је постигнут компромис, у замену за стварање мале албанске државе, победницама је дозвољено да задрже лавовски део свог ратног плена. Као резултат тога, територија, која чини данашње Косово дошла је под управо Краљевине Србије и Црне Горе. 1. децембра 1918. године, ова област постала је део нове Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца – преименоване 1929. године у Краљевину Југославију.

Стварањем Федералне Народне Републике Југославије на крај Другог светског рата, ова област је поново инкорпорирана у Србију, овога пута као аутономна област под именом Косово и Метохија (Космет). И док је аутономија означавала експлицитно признање посебног статуса Косова, за косовске Албанце то није било довољно. У годинама које су следиле, они су постепено почели да захтевају да буду признати као нација унутар Југославије, као и да Косово постане седма југословенска република – поред БиХ, Хрватске, Црне Горе, Македоније, Словеније и Србије. Тадашња власт у складу са актуелном идеологијом, није прихватала такав потез. Албанци су признати као национална мањина. Током друге половине шездесетих година, косовски албанци почели су да добијају све јачи положај у федерацији и доживели су велики “општи национални, политички, економски и културни препород и развој”. Најбољи показатељ за то јесте оснивање Приштинског универзитета, где су предавања одржавана и на српско-хрватском и на албанском језику. Међутим, уместо да смири националне страсти, то је довело до демонстрација 1968., на којима се захтевало признање Косова као републике. Иако се то није десило, 1974. године, Косово је унапређено из аутономне области у аутономну покрајину Србије, што јој је омогућавало уживање истих права и привилегија, које су уживале републике, осим права на самоопредељење. Но, и поред тога, притисак косовских Албанаца да се покрајина призна као република наставио је да расте. 1981. године долази до серије студентских немира, која је јасно истакла јачину осећања која су се везивала за то питање. У међувремену, многи Срби су почели да напуштају ову покрајину због све већих антисрпских предрасуда, као и из економских разлога, што је довело до тога да питање Косова у Србији све више добија политички карактер. 1985. године, група српских интелектуалаца је сачинила меморандум, у којем су, поред

осталог тврдили да се Срби на Косову суочавају са геноцидом алабанске већине и позивали су српску власт да поново успостави своју власт у покрајини (Ker-Lindzi, 2009).

3.4.2. Идеје и покрети

Идеја о стварању Велике Албаније или Етничке Албаније је иредентистички концепт земље за коју се сматра да чини националну домовину већини Албанца, заснован на данашњем или историјском присуству Албанаца на том подручју. Поред постојеће Републике Албанија, појам укључује области у саставу суседних држава, у Србији су то аутономна покрајина Косово и Метохија и јужни дио Јужне и источне Србије (међу Албанцима позната као Прешевска долина), у Црној Гори јужни део државе, у Грчкој њен северозапад тј. окрузи Теспротија и Превеза, као и остатак територије која се некада налазила у саставу Јањинског вилајета (међу Албанцима област позната као Чамерија), као и западни делови Републике Македоније. Као родоначелник ове идеје јавља се Прва призренска лига, која заправо представља претечу свих каснијих организација и покрета који ће деловати на простору КиМ у наредним годинама.

Прва призренска лига (Арнаут лига) формирана је 1878.године у Призрену, у периоду након опадања моћи турске власти и њеног повлачења са највећег дела окупираног Балкана. На њеном челу налазили су се браћа Фрашери. Челници лиге прокламују програм за стварање етничке Албаније, која треба да уједини све територије на којима живе Албанци, у једну државу. Пошто су, између осталог, Србија и Црна Гора представљале препреку у остварењу овог циља, прва призренска лига се окреће распламсавању националне нетрпељивости према овим народима. Захваљујући подршци Турске и Аустрије, успела је да до невиђених размера разбукта ову националну нетрпељивост.

Након 20ак година, долази до стварања Пећке лиге, на челу са тзв. Хаџи Зеком, бившим чиновником Порте. Наравно, ова лига је створена са истим циљем као и прва. Хаџи Зека је у историји остао познат као окрутни шовиниста, организатор и заговорник етничког чишћења и насиља над Србима.

Косовски комитет је формиран 1918.године у Албанији. Остаће упамћен по томе што је организовао качачку побуну на Космету, која ће трајати до 1924.године.

Бали Комбтар (у значењу национални фронт), организован је 1939.године у Албанији, као антифашистички покрет, усмерен против италијанског окупатора. Тај покрет се залагао за повратак монархије и зато се сматрао покретом легалитета. Умногome је сличан са покретом Драже Михаиловића у нашој земљи. Све до 1943.године сарађивао је партизанским покретом Албаније, али тада долази до сукоба и оштрог конфронтирања, и он тада ступа у сарадњу са немачким окупатором и идентификује се са Другом призренском лигом Џафера Дееве за одбрану тзв.етничких граница. По том покрету су названи балисти, који су се приликом ослобођења од окупатора одметнули у шуме у нашој земљи и у Албанији.

Друга призренска лига формирана је 16, септембра 1943.године у Призрену, у присуству виших официра Авбера. На његовом челу се од 1944. године налази Џафер Дева, министар унутрашњих послова Албаније и главни немачки експонент на Космету. Ова лига позната је по организовању покрета отпора и формирању фронта за одбрану тзв, етничких граница према Србији, Црној Гори и Македонији.

Национал демократик схиштаре (Албанска национална демократска организација), илегална сепаратистичко-терористичка организација, формирана је првих дана по ослобођењу Космета, децембра 1944.године, На челу организације био је професор приштинске гимназије Имер Бериша, иначе истакнути агент немачке обавештајне службе. Он је био главни руководилац свих балистичких скупина које су се налазиле у одметништву и неуморно је радио да их међусобно повеже и усмери на оружани отпор против наше власти. Највећи његов допринос је побуна у Дреници. Али како је половином 1946.године погинуо у борби , заменио га је Џон Серечи. Серечи је успео да прошири организацију у свим срезовима на Космету, да ангажује један број људи из народне власти и друштвено-политичких организација и да повеже илегалне одборе са балистичким вођама у одметништву. После његовог хватања, марта 1947.године, дуго су се вукли репови његове организације широм Космета.

Марксистичко-лењинистичка партија Косова каснија је преименована у Национални покрет за присаједињење Албанији. Основао га је Адем Демаћи педесетих година, када је био октривен и осуђен на пет година затвора. После доласка са робије одмах се активирао. Почетком шездесетих формира врло распрострањену организацију широм Космета, која обухвата око 400 људи, Разбијена је 1964.године. Изведено је на суд 49 лица, а остали су упозорени да се окане непријатељског деловања. Демаћи је био осуђен на 15 година строгог затвора, али се после издржане и те казне поново активирао.

Све поменуте проалбанске националистичке организације имале су јединствени циљ – стварање етничке Албаније. Програми и планови били су им исти, а састојали су се углавном од развијања шовинистичке мржње и антагонизма према другим народима и народностима, са етничким чишћењем као главним циљем. Све су оне имале своје војне формације као главно средство за остваривање циља. Тако су, за припајање Космета Албанији, Призренска лига, Пећка лига и Косовски комитет користили качаке. Бали комбтар, Друга призренска лига и организација НДШ – балисте, а Марксистички покрет – ОВК (Видачић, 2000).

3.4.3. Активности албанских терориста

У јесен 1944.године Косово и Метохија бивају ослобођени од фашистичког окупатора. - 2. децембра 1944. албански цихадисти су организовали оружану побуну против Народноослободилачке војске (НОВ) , на челу са Шабаном Полужом и Адемом Воцом. (Видачић,2000)

Централни комитет “Друге призренске лиге” упутио је проглас Албанцима (14.10.1944.) да пружи отпор, отму КиМ и присаједине га Абанији. “Сви Албанци треба да устану као један за одбрану етнички чисте Албаније”, била је порука у прогласу.

Побуна је захватила већи део Косова. Нарочито жестоке борбе вођене су у Дреници, а потом су захватиле и Урошевац, Гњилане, Косовску Митровицу.

Оперативни штаб НОВ Југославије, анагажовао је респектибилне снаге за гушење побуне око 12.000 Албанаца на Ким. Побуна је угушена уз велике губитке, погинуло је 650, рањено 1360 и нестало 1256 бораца и старешина НОВ Југославије (Ђорђевић, 2015).

Многи побуњеници су се одметнули од власти и све до 1950. године извели више десетина терористичких напада на КиМ.

- Крајем новембра 1968.године избиле су масовне сепаратистичке демонстрације и побуне Албанаца у Приштини и широм КиМ. Овим демонстрацијама, Албанци су отпочели са акцијом разбијања СФРЈ и отцепљења Косова и Метохије од Србије, која ће свој наставак имати у наредним годинама (Кешетовић, 1988).

- У пролеће , 11.03.1981., избила је трећа по реду побуна Албанаца на КиМ.

Наиме, тог 11. марта увече, у Приштини, је дошло до протеста студената приштинског универзитета. настао је лом у студентској мензи. С обзиром на садржај узвикиваних парола, сматрало се да је протест социјалне природе. Ипак, полиција је у току ноћи интервенисала и разбила демонстрације, и лишила слободе одређени круг лица. Међутим, овај догађај је заправо представљао почетка нереда који ће се одвијати у наредном периоду.

- 16. марта подметнут је пожар у конаку манастира Пећке патријаршије. Иако је у конаку спавало 30 људи, није било жртава. Пожар је подметнут на три места у поткровљу на растојању од по 10 метара. Изгорели су цео конак са капелом, патријарховим одајама, сестринским собама, радионицама и магацин, као и велики број икона и књига.

- 26. марта, баш на дан када је Штафета младости стизала у Приштину, демонстранти су изашли на улице, носећи најпре политичке, а онда социјалне паролe. Овога пута, снаге милиције су реаговале жестоко и брутално. Повређено је више од 30 особа. Покренут је још један низ хапшења.

- Али, 30. марта, студенти три највећа приштинска факултета ступају у штрајк.

Следећег дана, 1. априла, протести су поново букнули, али са радикалнијим захтевима. Сада су се демонстрантима придружили и радници. Пошто полиција није успевала да заведе ред и мир, покрајински секретаријат за општенародну одбрану наредио је да војска изађе са тенковима, што је и учињено. Истовремено, полицијска појачања из Србије заустављена су на барикадама. Да би присилили повлачење тих снага, демонстранти су отели неколико десетина особа из оближњих кућа. Међутим, када је стигла додатна полицијска јединица, они су савладани, и таоци су ослобођени. На Космету је била причињена огромна материјална штета: полупан је већи број излога, аутомобила, кућа, школа итд. Председништво СФРЈ и ЦК СКЈ заседали су у Београду на ванредној седници. Проглашено је ванредно стање у Приштини и наређено повећање борбене готовости армије (Петрановић, 1988).

И поред тога, нове демонстрације су избиле 3. априла у Вучитрну, Косовској Митровици и Урошевцу. Тада су полицијске снаге, са пуном подршком савезног, републичког, и покрајинског руководства, успеле да угуше сукобе. (Видачић, 2000.)

Ово је оставило тешке последице по стабилност земље и створило предуслове за будуће конфликте и сукобе. ,

- 1989. четврта побуна

- 1990. пета оружана побуна. То је и година када су албански делегати Скупштине Косова увојили Уставну декларацију и прогласили одвајање Косова и Метохије од Србије. Овај акт представља званични почетак немира, ратних дешавања и свих догађаја везаних за ову територију и државу Србију, до данас.

Закључак

У годинама након 1990. догодила су се многобројна негативна дешавања, која су оставила трагичне последице по наш народ. 1991. отпочиње формални распад СФРЈ, пореглашењем независности њене некадашње Републике Словеније. Исте године почиње рат у Хрватској, који бива настављен у БиХ. У сукобима је страдао велики број цивила, уништавана је имовина, вршено је насилно исељавање становништва (етничко чишћење). Учињен је велики број злочина на свим зараћеним странама.

Рат у Хрватској окончан је акцијама хрватске војске против српског становништва (Бљесак и Олуја, изведене у мају и августу '95 године), које су завршене падом Републике Српске Крајине и протеривањем преко 220.00 Срба.

Све бивше чланице СФРЈ, данас су независне државе.

С друге стране, рат на Косову '99, проглашење његове независности 2008., и финална подршка већине чланова међународне заједнице, довели су до тога да Косово падне под руке Албанцима.

Ако уземемо савремену ситуацију на Балкану и свакодневне немире, инициране од стране албанских екстремиста у Македонији, провокације од стране истих актера у Грчкој, све већи продор у градове Јужне Србије, можемо закључити само једно - да су Албанци озбиљни у свом путу ка остварењу вишевековног циља, да се користе свим средствима, а посебно терористичким, а што је нарочито поражавајуће, да уживају пуну подршку међународне заједнице.

Када направимо паралелу између периода након Другог светског рата и садашње ситуације у Србији и на Балкану, морамо ипак нерадо признати да су тежње многих терористичких организација из периода XX века доживеле своје отелотворење у овом XXI веку.

Можда не директно од стране тих организација, али свакако да , од стране њихових наследника. Јер идеја је оно што остаје да живи кроз време, она само мења своје форме , актере, начине, све док не нађе пут до коначног остварења финалног циља. Самоостварења. А живи смо сведоци да их и те како остварује.

Непосредни актери,финансијери, извршиоци и остали посредни или непосредни носиоци тероризма и учесници у истом, заправо су заменљиве марионете релативне природе, у служби некоме и нечему вишем. Она је једина важна и она је срж самог проблема званог тероризам. Зато се против тероризма не треба борити само обрачунавањем са њеним непосредним носиоцима. Ипак су они обични пиони, нечије марионите. Продирањем у срж проблем и уништавањем идеје, односно идеологије одређене терористичке групе, и спречавање њеног преношења на будућа покољења, најбољи је начин борбе против овог малициозног тумора, који није захватио само нашу државу већ и целу планету.

Литература

- Бошњак, М. (2010). *Локални ратови и кризе, Тероризам*. Доступно на <http://povijest.net/krvava-nedjelja> - сајту приступљено: 30.08.2017.
- Видачић, Р. (2000). *О коренима сепаратизма и тероризма на Косову*. Београд: Службени гласник.
- Ђорђевић, Б. (2015). *Савремени тероризам*. Београд: Службени гласник, Институт за међународну политику и привреду.
- Ђорђевић, И. (2013). *Људска безбедност – Глобални контекст и примена у Србији*. Београд: Институт за упоредно право и Досије студио.
- Жижић, Ј. (2013). *Што је хрватска политичка емиграција*. Преузето, 15. септембра, 2017. са <http://hrcak.srce.hr/>
- Кер-Линдзи, Џ. (2009). *Косово, Пут ка оспореној државности на Балкану*. Лондон: И.Б.Таурис.
- Кешетовић, М. (1988). *Драма на Косову*. Београд: ИРО Научна књига.
- Ковачевић, С. (1992). *Тероризам и Југославија*. Београд: Аркаде Принт.
- Куљиш, Д. (2010). *Терористи или борци за слободу Хрватске*. Доступно на: <http://www.jutarnji.hr/vijesti/teroristi-ili-borci-za-sloboduhrvatske/2121984/> - сајту приступљено 1.09.2017.
- Лопушина, М. (2014). *Убице у име државе*. Београд: Агенција ТЕА боокс.
- Мајсторовић -Бједов, Б. (2015). *Информбиро, Сукоб Тито Стаљин, Голи Оток*. Преузето 15. септембра, 2017., са <https://docslide.net/documents/informbiro-sukob-tito-staljin-goli-otok.html>
- Николић, К.(2016). *Мач револуције – ОЗНА у Југославији 1944-1946*. Београд: Службени гласник.
- Павловић, Момчило, *Srbi na kraju Drugog svetskog rata*, Историја 20. века, бр. 1–2, Београд, 1993.
- Павловић, М. (2014). *Савремена историја Србије*. Београд: Уневерзитет у Београду, Факултет безбедности.
- Павловић, М. (2004). Југословенско-српска историографија о Косову, *Историја 20. века*, 18 (2)
- Петрановић, Б. (1988). *Социјалистичка Југославија 1955-1988*. Београд: Нолит.

- Петровић, М. *Седм највећих напада терориста у историји СФРЈ: Бомбе, отмице авиона и атентати у Југославији*. Доступно на :<http://www.telegraf.rs/vesti/1455855-sedam-najvecih-napada-terorista-uistoriji-sfrj-bombe-otmice-aviona-i-atentati-u-jugoslaviji-foto> – сајту приступљено 12.09.2017.
- Раделић, З. (2011). *Крижари - Герила у Хрватској*. Загреб: Хрватски институт за повијест.
- Самарџић, М. (2010). *Генерал Дража Михаиловић и општа историја четничког покрета*. Крагујевац: НИН.
- Симеуновић, Д. (2009). *Тероризам*. Београд: Едиција Кримен.
- Спасић, Б. (1993). *Смрт је њихов занат*. Београд: Политика. Преузето 1. септембра, 2017. са: <http://www.bspasic.net/images/clanci/smrt-je-njihov-zanat.pdf>
- Хајдаровић, М. (2007). *Хрватско револуционарно братство*. Доступно на: <http://povijest.net/hrb/> - сајту приступљено 30.08.2017.